

Lastensuojelun jälkihuolto pohjoismaisen tutkimuksen aiheena

Tarja Heino 10.6.2014

Sisällys

Saatteeksi	2
Huostaanoton jälkeen – jälkihuolto?	4
Intensiivisellä jälkihuollolla saadaan säästöjä	5
Lastensuojelun jälkihuollon tutkimus tutkijapuheenvuoroissa	6
Tea Torbenfeldt Bengtsson: suljettuun yksikköön sijoitettujen nuorten selvitymisstrategioita.....	6
Anne-Kirstine Møhlholt: Jälkihuollon tutkimuksesta Tanskassa	7
Elisiv Bakketeig: Lasten kokemuksia asiakirjojen lukemisesta	8
Yvonne Sjöblom ja Ingrid Höjer: Nuorten kokemuksia aikuisuuteen siirtymästä	9
Elisabeth Backe-Hansen: Tilanne Norjassa.....	10
Jan Storø: Siirtymistä ja muutoksista	11
Maritta Törrönen: Tutkimus SOS-lapsikylän lasten jälkihuollosta.....	13
Tarja Heino: Pitkittäistutkimus huostaanotetuista lapsista Suomessa	14
Lopuksi	14
Kirjallisuutta	16
Liite 1. Ohjelma	17
Liite 2. Osallistujat	18

Saatteeksi

Alli Paasikivi –säätiön hallitus päätti kokouksessaan 15. huhtikuuta 2013 myöntää 4 000 euroa hankkeelle ”Lastensuojelun jälkihuollon tutkimus- ja kehittämishanke. Aineiston kokoaminen pohjoismaiden tutkijoiden työpajassa suomalaiseen kehittämistyöhön.” Tässä tarkoituksessa Tarja Heino järjesti pohjoismaisen seminaarin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella kesällä 2013. Liitteenä 1 ohjelma.

Pohjoismaiden tutkijoiden verkosto, Nordic network of researchers on the transition from care to adulthood on toiminut vuodesta 2010 tutkimusverkostona. Verkosto on konferensseissaan koonnut ja esitellyt pohjoismaiden jälkihuollon tilaa ja tutkimusten tuloksia eri maista sekä käynyt keskustelua. Tämän verkoston aktiiviset jäsenet Jan Storø, Yvonne Sjöblom ja Ingrid Höjer kuuluvat myös kansainväliseen (suljettuun) jälkihuollon vertailevan tutkimuksen verkostoon. Kansainvälinen tutkijaverkosto on julkaisussaan kuvannut jälkihuollon määrittämiä ja kysymyksiä 16 maassa (Stein et al., 2011; M. Stein and E. Munro (eds.) (2008) *Young People's Transitions from Care to Adulthood: International research and practice*, Jessica Kingsley, London).

Jan Storø (2012) on kirjoittanut Norjassa oppikirjan aiheesta: Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet (lastensuojelun asiakkaana olleiden nuorten jälkihuollosta ja siirtymästä aikuisuuteen). Hän kuvaa kirjassaan, miten jälkihuollosta tuli kuuma kysymys Norjassa, miten sitä ratkotaan, mitä siitä tiedetään tutkimusten perusteella ja millaisia teoreettisia lähestymistapoja voidaan soveltaa. Lopuksi hän kokoaa ehdotuksia ja suuntaviivoja sille, miten nuoria on mahdollista auttaa siirtymässä aikuisuuteen.

Tutkimusseminaari. Helsingissä järjestetty Pohjoismaisten jälkihuoltotutkijoiden konferenssi 22. - 23.8.2013 kokosi kolmannen kerran yhteen Norjan, Ruotsin, Tanskan ja Suomen lastensuojelun jälkihuollon tutkijoita. Konferenssiin osallistui 13 tutkijaa ja kaksi Pesäpuu ry:n kokemusasiantuntijaa. (Liite 2)

Tutkijoille konferenssi mahdollisti vertaisten tapaamisen, järjestelmien vertailemisen, näkökulmien ja kysymysten jakamisen sekä laajemman yhteiskunnallisen pohdinnan siitä, miten hyvinvointivaltio vastaa tämän ajan kysymyksiin. Kokemusasiantuntijoiden aktiivinen osallistuminen keskusteluun toi myös tutkijoille uutta tietoa, avasi toisia kysymyksenasetteluja ja viritti vaihtoehtoihin tulkintoihin.

Seminaarin suunnitteluun osallistui myös Tampereen yliopiston sosiaalityön professori Tarja Pösö, joka on osallistunut pohjoismaisen verkoston aiempiin tutkijatapaamisiin. Alli Paasikivi –säätiön avustuksen turvin oli mahdollista kutsua alan pohjoismaisia tutkijoita Suomeen ja ylläpitää tutkimuskeskustelua. Seminaarin rahoitukseen osallistuivat Alli Paasikivi –säätiön lisäksi myös Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Suomen Akatemian Skidi-Kids tutkimusohjelmaan kuuluva Pitkittäistutkimus huostaanotetuista lapsista Suomessa – hanke, joka sai samalla mahdollisuuden kertoa omasta tutkimuksestaan pohjoismaisille kollegoille ja hyödyntää seminaarissa syntyneitä ideoita omassa raportoinnissa (Heino ym 2013). SOS –lapsikyläsäätiö puolestaan maksoi kahvituksia, ja sai samalla mahdollisuuden esitellä vastikään valmistunutta jälkihuoltotutkimustaan. Seminaarin havaintoja on käytetty THL:n asiantuntijatyössä ja viety tutkimukseen perustuvia ehdotuksia mm. tukemaan STM:n valmistelutyötä.

Arviointia. Seminaaria kiiteltiin jo paikan päällä antoisuudesta. Kukin tutkija väitti saaneensa tukea myös omaan kirjoitustyöhönsä ja tutkimukseensa. Vielä seminaarin jälkeen jokainen osallistuja antoi oma-aloitteisesti ja yllättäen palautetta sähköpostitse – ja se oli hyvin kiitävää, niin sisällön kuin järjestelyjen puolesta. Erityisen merkittävää oli, että mukana oli kokemusasiantuntija. Hän kuunteli aktiivisesti ja kommentoi viisaasti tutkijoiden esityksiä. Suuri kiitos Alli Paasikivi –säätiölle tämän seminaarin mahdollistamisesta.

[Kirjoita teksti]

Seminaarin konsepti toimi hyvin. Jatkossa on edelleen tarpeen *syventää ymmärrystä ja yhteistyötä*, jakaa uusien tutkimuksen tuloksia, kertoa käynnistyvästä tutkimuksesta, ideoida yhdessä tutkimusasetelmia. Yhteistyö tuottaa ja koostaa pohjoismaista tutkimustietokantaa tästä aiheesta. Pohjoismaiden erojen erittely edellyttää perehtymistä maiden järjestelmien ja käsiteiden erilaisuuksiin – ja se vie aikaa. Siksi olisi erittäin tärkeää, että yhteistyö suhteellisen kiinteässä verkostossa voi jatkua. Verkostolla ei ole jatkuvaa rahoitusta. Kiinteä avoin yhteistyö tarkoittaa tämän hankkeen osalta, että konferenssin anti toimii tutkimus- ja kehittämisaineistona. Seminaarissa sovittiin, että Ruotsin edustajat järjestävät seuraavan tutkijaseminaarin, mahdollisesti syksyn 2014 Eusarf-konferenssin yhteydessä.

Toiseksi on tärkeää, että järjestelyvuoron kiertäessä *kukin maa saa hyötyä* kokouksista ja oman maan tutkijat voivat olla sankemmin joukoin mukana. Avoimuus tarkoittaisi, että myös alan ammattilehdet voivat olla raportoimassa työkokouksen annista ja haastattelemassa tutkijoita. Sos-lapsikylän lehti teki heti seminaarin pohjalta jutun, ja havaintoja on viety erilaisiin yhteyksiin.

Kolmanneksi työkokouksen järjestäminen on tärkeää nimenomaan Suomessa juuri nyt, kun lastensuojelun tietoaukot ja tutkimuksen koordinoinnin puutteet keskusteluttavat. Ehdotuksia yliopistojen, sektoritutkimuslaitosten, tutkimussäätiöiden ja lastensuojelun asiantuntijayksiköiden yhteistyöverkostona toimivasta Lastensuojeluakatemiasta on tehty. Tämä jälkihuoltoon kohdistuva tutkimuksen koonnin avustaminen voi osaltaan tukea sekä *Suomen lastensuojelututkimuksen profiilin nostoa* että olla samalla osoittamassa tietä Lastensuojeluakatemian tapaisen toiminnan käynnistymiseen. Tämäkin ulottuvuus elää edelleen.

Käsillä oleva raportti perustuu pääosaltaan seminaarissa pidettyihin esityksiin ja niiden virittämään keskusteluaineistoon. Tutkija, psykologi Tarja Janhunen osallistui seminaariin ja teki muistiinpanojen pohjalta alustavan koosteen aineistosta. Loppuraporttia varten on hyödynnetty myös muuta tutkimuskirjallisuutta ja materiaalia.

Huostaanoton jälkeen – jälkihuolto?

Jälkihuollon lakisääteinen perusta vaihtelee pohjoismaissa. Myös jälkihuollon tulkinnassa ja käsitteen sisällössä on eroja, ja lisäksi jälkihuollon aikana tapahtuvien siirtymien sisältö on mielletty usealla tavalla.

Norjassa ja Tanskassa lastensuojelun asiakkaana ollut nuori saa jälkihuoltoa 23 –vuotiaaksi. Suomessa jälkihuollon ikäraja on 21 vuotta. Tanskassa lain mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee pitää 17,5 -vuotiaiden sijoitettujen nuorten kanssa palaveri koskien jälkihuoltoon siirtymistä. Lain mukaan nuoria pitää tukea. Nykyinen käytäntö vaihtelee kuitenkin kunnittain ja työntekijäkohtaisesti eikä ole tietoa siitä, kuinka moni tanskalainen nuori saa jälkihuollon palveluita, mutta yleisimmin jälkihuollon tuki on taloudellista tai tukihenkilön tarjoamaa tukea. Ruotsissa laki ei määrittele tukitoimia, ja täytettyään 18 vuotta nuorten on itse anottava tukea. Tutkijat katsovat, ettei jälkihuoltoon ole Ruotsissa satsattu resursseja eikä palveluita. Tanskassa, Suomessa ja Norjassa jälkihuollon toteutuminen on määritelty laissa tarkemmin kuin Ruotsissa ja Tanskassa. Yhteistä kaikille maille on toteutumisen liiallinen sattumanvaraisuus käytännössä. Suuri kuntien määrä tekee palvelujen organisoimisen vaikeaksi eikä työntekijöille ole kehittynyt rutiineja, miten palvelua tarjotaan. Suomen erityisyys on, että se ei koske vain nuoria itsenäistyviä, vaan jälkihuollon palveluja on järjestettävä, kun sijoitus/huostaanotto päättyy.

Jälkihuollon tarkoitus on auttaa nuorta siirtymässä instituution huolenpidosta omaan huolenpitoon. Kyse on yksilöllisestä prosessista, jossa nuoren omat valmiudet ja toiveet ovat keskeisiä. Englannissa käytetään käsitettä *Leaving care*, Amerikan yhdysvalloissa puhutaan *independent living* tai *aging out of care* tai *emancipation from care*. Kansainvälisessä keskustelussa usein rinnastetaan siirtymät kodista ja lastensuojelun instituutiosta itsenäiseen elämään, ja kysymys liitetään vastuuseen. Vastaavasti kun perheestä itsenäistynyt nuori saa tukea vanhemmiltaan (ja vanhemmat kokevat tukemisen velvollisuutenaan), voidaan pohtia yhteiskunnan velvollisuutta tukea lastensuojelusta itsenäistynyttä nuorta, joilla ei yleensä ole vanhempiensa sosioekonomista tukea saatavilla.

Jan Storø korostaa *proaktiivisen ammatillisen asenteen* merkitystä tehtäessä arviota jälkihuollon sisällöstä ja kestosta ja tarjottaessa nuorelle apua. Nuoruudesta aikuisuuteen – lastensuojelusta omaan itsenäiseen elämään – on vaihe jota leimaa tietynlainen *epävarmuus ja vähäinen ennustettavuus*. Jan Storø (2012) pohtii lastensuojelun ja yhteiskunnan vanhemmuusroolia, ja hän vertaa sitä kotoaan itsenäistyneen nuoren vanhempien rooliin. Hän toteaa, että kuuluminen perheeseen on tärkeää irtautumisessakin. Juuri tässä suhteessa lastensuojelun asiakkaana olleet lapset paitsi kokevat erilaisuutta, he myös ovat eri asemassa. Ne, joilla on heikoimmat edellytykset selviytyä yksin, saavat selviämiseensä vähiten tukea perheeltään.

Intensiivisellä jälkihuollolla saadaan säästöjä

Jan Storø (2012) esittelee kirjassaan australialaisen ja tanskalaisen tutkimuksen, jotka osoittavat jälkihuollon taloudellisiin vaikutuksiin. Ramam ym. (2005) tutkimuksessa saatiin vahvaa näyttöä julkisten menojen säästöstä. Kun intensiivinen jälkihuollon tuki kahtena ensimmäisenä vuotena sijoituksen päättymisen jälkeen yhdistettiin yksilöllisesti määrittyvään joustavaan tukeen siihen asti, kun nuori täytti 25 vuotta, saatiin merkittävää säästöä verrattuna tilanteeseen, jossa jälkihuollon tukea ei järjestetty. Tässä säästöjä suhteutettiin työttömyydestä, rikollisuudesta, sairaudesta, asumisesta ja lastensuojelusta aiheutuviin menoihin.

Tanskalaiset tutkijat (Hansen ym. 2010) tekivät laskelmia siitä, millainen taloudellinen voitto syntyisi, jos työskenneltäisiin vahvasti sen puolesta, että fokus siirretään ”huonosta aikuiselämästä” (jossa itsenäinen selviytyminen on heikkoa) ”itsestään huolehtivaan tavalliseen elämään”. Heidän mukaansa taloudellinen voitto on merkittävä, ja tehokkaan avun edellytys on monen toimijan keskinäinen kokonaisvaltainen ja koordinoitu tuki. Tulokset eivät yllätä.

Jälkihuoltoon tulevien lasten taustaa luonnehtii se, että useimpien vanhemmat ovat köyhiä ja heistä monet kamppailevat erilaisten psyykkisten ja päihdeongelmien kanssa sekä se, että vanhempien sosioekonominen tausta (koulutus, työelämään kiinnittyminen) on heikko. Lisäksi lasten perhetaustat ovat rikkiäisiä, monen isä on tavoittamattomissa, suhteet ovat katkeilleet sukulaisiin, mutta kontakti yksihuoltajaäitiin on usein olemassa. Huostaanoton lakattua monen lapsen mieli kääntyy takaisin alkukotiin, mutta tosiasiallista turvaa tai apua itsenäisen elämän aloittamiseen he harvoin saavat. Tulokset ovat samansuuntaiset kaikista pohjoismaista.

Seminaarin esityksiin ei sisältynyt kustannusten seurantaan kohdistuneita tutkimuksia.

Lastensuojelun jälkihuollon tutkimus tutkijapuheenvuoroissa

Pohjoismaiseen tutkijaseminaariin osallistuneet tutkijat raportoivat, että pohjoismaissa lastensuojelun tutkimuksessa ovat ennalta ehkäisemisen sekä varhaisen tuen ja puuttumisen teemat vahvasti esillä. Sen käänttöpuolena kaivattiinkin lisää resursseja lastensuojelun prosessin ja jälkihuollon toimivuuden tutkimiseen.

Ruotsissa laajat rekisteritutkimukset (Bo Vinnerljung ym.) ovat *herättäneet keskustelun jälkihuollon muutostarpeista*. Rekisteritutkimuksissa on noussut esille mm. sijoitettuna olleiden lasten varhaisempi kuolleisuus, kohonnut riski mielenterveysongelmiin, omien vanhempien kuolemat, teiniraskaudet, huono koulumenestys tai päättötodistuksen puuttuminen ja kohonnut itsemurhariski. Myös Norjassa (NOVA) ja Tanskassa SFI ovat tuottaneet laajan rekisteritutkimuksen jälkihuoltoon siirtyneistä nuorista. Tanskassa jälkihuoltoa koskeva tutkimus käsittelee sekä hyviä käytäntöjä, nuorten toiveita että tilastollista seurantaa. Suomessa tutkimusta on tehty kolmella rekisteripohjaisella seuranta-aineistolla (1987 kohortti; vuosina 1982 – 1991 syntyneet ja vuosina 1991 – 2006 jossain elämänsä vaiheessa huostassa olleet; koulukodissa sijoitettuna olleet). Lisäksi SOS-lapsikylässä sijoitettuna olleita koskien on tehty kansainvälinen tutkimus erityisellä aineistolla ja metodilla.

Seminaarissa esitellyissä tutkimusasetelmissa ja tutkijoiden kysymyksissä oli vahvasti läsnä lastensuojelun sijoittamina olleiden *nuorten osallisuus ja näkyvyys* niin lastensuojelun prosesseissa kuin tutkimuksessakin. Myös *tutkimuseettiset kysymykset* olivat vahvasti esillä: Kuinka suojella haavoittuvaa ryhmää ja samalla mahdollistaa heidän äänensä kuuluminen? Kuinka läheinen tai etäinen tutkijan ja tutkittavien välinen suhde voi tai saa olla? Miten nuoret itse voivat osallistua aineiston tuottamiseen (esim. valokuvaamalla päiväänsä) tai miten kysymykset tavoittavat heidät heidän arjessaan (esim. tekstiviestien kysymyksiin vastaaminen päivittäin). Voidaanko tutkijan ja tutkittavan asetelmasta siirtyä asioiden ja ilmiöiden tutkimiseen yhdessä? Ja mitä se tarkoittaa? Seuraavassa kuvataan esitysten sisältöjä ohjelman mukaisessa järjestyksessä sekä kunkin esityksen jälkeen käytyä keskustelua.

Tea Torbenfeldt Bengtsson: suljettuun yksikköön sijoitettujen nuorten selvitymisstrategioita

Assistant professor, Department of Sociology, University of Copenhagen: Surviving strategies of children placed behind bars

Tea Torbenfeldt Bengtsson on tutkinut väitöskirjassaan, miten suljettuihin laitoksiin sijoitetut, tuomiotaan odottavat nuoret rikolliset selviytyvät ja millaisia merkityksiä he elämälleen ja kokemuksilleen antavat. Etnografisen tutkimuksen tavoitteena oli ymmärtää nuoria ja sitä, miten he selittävät omaa arkeaan ja millaisia merkityksiä he antavat kokemuksilleen. *Päällisin puolin päättömältä vaikuttava käytös voi olla - ja on - merkityksellistä.*

Väitöskirjan teon yhteydessä Torbenfeldt Bengtsson kiinnostui nuorten riskinotosta. Post Doc tutkimukseen kuuluu 25 nuoren haastattelua, 3 kertaa 3 vuoden aikana. Nuoret ovat osa Tanskan sosiaalitutkimusinstituutin SFI:n tutkimusta, jossa vuonna 1995 syntyneitä nuoria on tilastollisesti tutkittu, kun he olivat 7, 11 ja 15 -vuotiaita. Haastatteluun valitut ovat olleet jossain elämänsä vaiheissa sijoitettuja ja heidän elämänsä ovat kuuluneet rikokset (väkivalta ja varkaudet), päihteiden käyttö (alkoholi ja

[Kirjoita teksti]

huumeet) tai itsetuhoisuus (viiltely, syömishäiriöt, tupakalla polttaminen). Useimmilla on useita ongelmia päällekkäin.

Aikuisten ja nuorten näkökulma riskeihin on erilainen. *Aikuisten mielestä käyttäytyminen on vahingollista ja vaarallista. Nuoret eivät koe sitä ongelmallisena vaan sen avulla saa jännitystä elämään ja mielihyvän tunteen.* Riskikäyttäytymisellä on merkitys siinä hetkessä ja siinä tilanteessa, jossa se esiintyy.

Katutappelijalle tappeleminen ei ole ongelma, vaan keino saada itselleen *status* toisten nuorten edessä ja kokemus *hallinnan tunteesta*. Nuorilla on myös halu olla ”normaaleja”, jolloin kaikenlainen käyttäytyminen selitetään normaalina ja tehdään samoin kuin muutkin siinä ympäristössä olevat nuoret, ”kaikkihan sitä tekevät”. Riskien ottaminen voi myös yhdistää nuoria toisiinsa.

Miten riskien otto linkittyy nuorten siirtymään lapsuudesta aikuisuuteen? Nuorten elämänpolut olivat erilaisia ja yksilöllisiä. Haavoittuvista olosuhteista tulleille nuorille *ystävät* ovat tärkeitä. Ystäviä on paljon, mutta näiden kanssa ei ole syntynyt pitkäaikaisia suhteita. *Aikuiset puuttuvat* heidän elämästään.

Tutkimus sai kiitosta tutkimusasetelmasta (nuorten näkökulman esille nostamisesta) ja riskinottamisen käsitteestä. Pidettiin tärkeänä, että nuoret tulevat yhä enemmän näkyviin tutkimuksessa sekä että he itse antavat merkityksen omille asioilleen ja teoilleen.

Riskinottaminen on osa elämää, etenkin nuoren elämää. Se pitää sisällään mahdollisuuden ja normaaliuden, mutta voi siirtymävaiheessa olla myös tulevaisuuden kannalta tuhoisaa. Yksilöiden riskinottamisen lisäksi on tärkeää tutkia, *tuottavatko olemassa olevat rakenteet lisää riskien ottamista.*

Anne-Kirstine Mølholt: Jälkihuollon tutkimuksesta Tanskassa

PhD-scholar, Department of Sociology and Social Work, Aalborg University, CPH: Research on young people leaving care in Denmark

Tanskassa jälkihuoltoa koskeva tutkimus käsittelee 1) hyviä käytäntöjä, 2) nuorten toiveita ja 3) tilastollista seuranta. Tanskassa on pohjoismaista eniten sijoitettuja lapsia, ja valtaosin heidät on sijoitettu laitoksiin. Lain mukaan sosiaalityöntekijöiden tulee pitää 17,5 -vuotiaiden sijoitettujen nuorten kanssa palaveri koskien jälkihuoltoon siirtymistä. Nykyinen käytäntö vaihtelee kunnittain ja työntekijäkohtaisesti eikä ole tietoa siitä, kuinka moni nuori saa jälkihuollon palveluita. Yleisimmin jälkihuollon tuki on taloudellista tai tukihenkilön tarjoamaa tukea. Jälkihuoltoa saa 23 ikävuoteen asti.

Anne-Kristinen tutkimus sisältää *8 kunnan jälkihuollon käytännöt*. Näyttää siltä, että jälkihuollon piirissä ovat ne, (1) jotka ovat juuri itsenäistymässä ja tarvitsevat vain vähän tukea ja ne, (2) jotka tarvitsevat paljon apua, mutta joita aikuispalvelut eivät ota sisään. Jälkihuollon ulkopuolelle jäävät ne, jotka (1) eivät tarvitse tukea, (2) siirtyvät suoraan aikuispalveluiden puolelle ja (3) eivät halua tukea tai eivät osaa sitä vaatia.

Vaarana on, että kaikkein tarvitsevimmat jäävät tuen ulkopuolelle (koska eivät osaa sitä vaatia).

Väitöstutkimuksessa seurataan 8 nuoren elämää siirtymävaiheessa kahden vuoden ajan. Se on narratiivinen etnografinen tutkimus, jossa on tarkoitus kuulla, miten nuoret kertovat elämästään ja itsenäistymisestään.

Tutkimusasetelmaan liittyviä (eettisiä) kysymyksiä on mm., maksetaanko informanteille vai ei? Miten käyttää haavoittuvia ryhmiä tutkimuksessa? Miten turvata kontakti ja osallistuminen? Miten läheinen / etäinen suhde voi olla? Miten kerätä aineisto?

[Kirjoita teksti]

Kommentit ja keskustelu

Voisiko ajatella, että tutkijan ja tutkittavan sijasta mietittäisiin enemmän, miten voidaan tutkia asiaa yhdessä. Haavoittuvassa ryhmässä olevia pitää suojella, mutta samalla heille on hyvä antaa mahdollisuus tulla kuuluiksi. Tutkimus sinällään on interventio. Miten luoda se sellaiseksi, että nuoret pitävät siitä tai hyötyvät siitä. Osallistuminen-sana - voisiko sanoa että tehdään yhdessä, sen sijaan että tutkin sinua? Subjektitutkija > voi uhata tutkijan positiota, mutta mikä on arvokkainta?

Tutkittavat voivat myös itse osallistua aineiston keräämiseen. He voivat esimerkiksi ottaa valokuvia, joista keskustellaan sen sijaan, että tutkijalla on valmiit kysymykset. Tai sitten voidaan käyttää esim. tekstiviestejä, joiden avulla voidaan nopeasti kysyä, missä menet, mitä teet ja millä mielellä olet. Saadaan erilaista tietoa kuin haastattelussa.

Yksilöt ovat erilaisia, ja silloin myös työtapojen tulisi voida olla erilaisia. Voiko olla standarditapaa toimia eettisesti? Jokaisen kohdalla ei voi toimia täsmälleen samalla tavalla. Oltava variaatiota: joku pitää tavata moneen kertaan, joku haluaa lopettaa yhteen kertaan; jopa erilaisia metodeja eri ihmisten kanssa. Moraalinen velvollisuus tutkijana olisi välttää standardivastauksia.

Läheisyys – etäisyys; nuoren kannalta tärkeää, että pidetään se, mitä luvataan. Aina ei tarvitse olla syvällistä kontaktia. Selkeys oltava. Saa olla myös kevyttä tietoa! Tutkijat ja tutkittavat yhteistyöhön – molemmat ovat tärkeitä toisilleen.

Viittaus ruotsalaiseen väitöskirjaan Lena Hedin.

Elisiv Bakketeig: Lasten kokemuksia asiakirjojen lukemisesta

NOVA: How do youth in foster care experience reading their own case files?

Tutkimuksen tulokset julkaistaan vuoden 2014 alussa. Artikkelit yhdessä Lotte Tresebergan kanssa. Viite: Nicole Hennum: Child and Family Social Work 2011, 16, pp 336-344. keskittyminen poikkeavuuksiin.

Elisiv Bakketeig kuvaa tutkimuksessaan, miten nuoret ovat kokeneet omien lastensuojelun asiakirjojen lukemisen. Tutkimuksen kohteena oli 24 nuorta (15-23 v) ja kuusi sosiaalityöntekijää. Keskimäärin lapset olivat olleet sijoitettuna 2-5 vuotta. Tutkittavat osallistuivat fokusryhmähaastatteluun. Lastensuojelun asiakirjat koostuivat yhteydenottopäiväyksistä, yhteenvedoista, arvioista ja virallisista dokumenteista esim. opettajien ja muiden ammattilaisten raporteista.

Norjassa laki määrittää, että lastensuojelun lapsille pitää kertoa, että heillä on oikeus tutustua omiin asiakirjoihinsa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä ei kuitenkaan ole rutiinia, miten he asiasta kertovat, joten *käytännöt vaihtelevat lapsikohtaisesti*. Osa lapsista tiesi oikeudestaan, toiset eivät olleet koskaan kuulleetkaan tällaisesta mahdollisuudesta. Osalle lapsista näytettiin kaikki asiakirjat, toisille vain osa. Joissakin toimistoissa asiakirjat kopioitiin, toisissa ei. Osalle lapsia asiakirjoihin tutustuminen oli tärkeää, toisille vailla merkitystä.

Puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista oli lukenut asiakirjansa. He kommentoivat, että se oli rankkaa. Osa katui lukemista, mutta osa löysi vastauksia mieltä askarruttaviin kysymyksiin. Moni reagoi ongelmakeskeisyyteen ja diagnoosien paljouteen, eivätkä he tunnistaneet kuvauksista itseään. Osalle virallinen kieli ja ”tapaukseksi” joutuminen oli vaikeaa, toiset kokivat virallisen elämäntarinan suojaavana. Nuoret toivoivat henkilökohtaisempaa otetta ja positiivisten asioiden kirjaamista. He toivoivat myös, että heille kerrottaisiin mitä asiakirjoihin milloinkin kirjataan.

[Kirjoita teksti]

On tärkeää, että nuorille selitetään, missä kontekstissa ja mitä tarkoitusta varten lastensuojelun asiakirjat on tehty. Ne ovat kirjoitettu lähinnä sisäistä käyttöä ja organisaation tarkoitusta varten. Poikkeavat ja erityiset tilanteet kirjataan ja ongelmia korostetaan, jotta lapset saisivat tarvitsemiaan palveluita. Lapsen kannalta asiakirjojen lukeminen ei ole aina voimauttavaa tai identiteettiä rakentavaa. Joskus lasta tulisi suojella asiakirjoilta. Sosiaalityöntekijät suosittelivat, ettei lukemistilanteeseen tulaisi yksin eikä asiakirjoja luettaisi kerralla.

Tutkimus herätti pohdinnan siitä tarvitaanko lastensuojelun asiakirjoja tällaisessa muodossa? Voitaisiinko asiakirjat kirjoittaa yhdessä asiakkaiden kanssa, jolloin he saisivat vaikuttaa niiden sisältöön? Tällaisenaan asiakirjat toteuttavat instituutioiden päämääriä, ei asiakkaiden. Niiden avulla ongelmaperheet todistetaan ongelmaperheiksi – ja pahimmillaan he syrjäytyvät entisestään. *Ongelmaksi voi muodostua myös se, että asiakirjoja kirjoitetaan, mutta kukaan ei ehdi tutustua aiemmin kirjoitettuun materiaaliin.* Bakketeig ehdottaa erillisen tarinan kirjoittamista lapselle tai kirjaamistavan muuttamista sellaiseksi, että asiakirjat palvelisivat myös asiakasta.

Tutkijat pohtivat, miten yritysten tuleminen palvelujen tarjoajaksi muuttaa lastensuojelupalveluja ja mahdollisesti yhteiskunnan roolia. Mikä on yhteiskunnan rooli? Voiko se tuottaa tai olla vastuussa jälkihuollon nuoren sosiaalisesta pääomasta, vai onko sen rooli pikemminkin yhteyksien ja siltojen luoja, jotta nuoret löytäisivät resurssit ja saisivat ne käyttöönsä? Tutkimus – ja kokemus – ovat osoittaneet, että nuoret hyötyvät jälkihuollon palveluista ja voimautuvat, kun voivat yhdessä jakaa kokemuksiaan.

Yvonne Sjöblom ja Ingrid Höjer: Nuorten kokemuksia aikuisuuteen siirtymästä

Yvonne Sjöblom, Professor in Social Work, University of Stockholm

Ingrid Höjer, Professor in Social Work, University of Gothenburg: Recent research about an interview study with 65 young people leaving care and their experiences from the transition to adulthood

Sjöblom ja Höjerin (Höjer & Sjöblom, 2011a; Höjer & Sjöblom, 2011b; Höjer & Sjöblom, 2012) tutkimuksen mukaan jälkihuoltoon tyytyväisiä olivat ne nuoret, joiden siirtyminen oli tapahtunut suunnitelmallisesti ja hallitusti. He olivat saaneet osallistua muuton suunnittelemiseen ja yhteydet sijaispaikkaan ja sosiaalityöntekijään jatkuivat. Tyytymättömiä olivat ne, joiden muutto tapahtui yllättäen ja valmistelematta ja joiden yhteydet katkesivat. Tällöin nuoret kokivat, etteivät he voineet vaikuttaa omaan tilanteeseensa vaan he joutuivat muuttamaan, koska olivat tietyn ikäisiä. *Palvelut ja prosessit lähtivät järjestelmän, ei henkilön tarpeista.*

Tutkimusryhmässä 65 nuorta, 51 naista ja 14 miestä. Heidän tavoittamisensa oli vaikeaa. Kuntien suuri lukumäärä ja vaihtelevat käytännöt tuottivat ongelmia. Jälkihuolloilta nuoret toivoivat 1) ihmistä jonka kanssa jutella, 2) kaveriapua ja vertaisia, 3) neuvoja ja ohjeita, 4) tukea työllistymiseen ja koulutukseen hakeutumiseen, 5) tukea silloinkin kun ei ole erityistä ongelmaa ja 6) pääsyä tarvittaessa ammattilaisten luo (Sjöblom & Höjer).

Jälkihuollon tutkimuksen tekeminen on vaikeaa, koska kohderyhmää on vaikea tavoittaa. Lastensuojelun jättäneitä nuoria kohdellaan kuin muitakin aikuisia – ei erityisryhmänä. Lastensuojelun nuoria ei haluta kohdella erityisenä ryhmänä, ettei heitä leimattaisi. Heillä on ollut käytössä samat palvelut kuin muillakin kansalaisilla. Ongelmana on, että osa nuorten palveluista toimii, osa ei. Kuntien välillä palvelujen tarjoajina on isoja eroja ja palvelujärjestelmä on hajanainen. Pahimmillaan nuoret tippuvat systeemin ulkopuolelle,

[Kirjoita teksti]

koska eivät löydä palvelujen äärelle. Yleisimmin jälkihuollon tuki on taloudellista (harrastukset, asuminen, raha) tai tukihenkilön tarjoamista. Vaarana on, että kaikkein tarvitsevimmat jäävät tuen ulkopuolelle (koska he eivät osaa sitä vaatia).

Elisabeth Backe-Hansen: Tilanne Norjassa

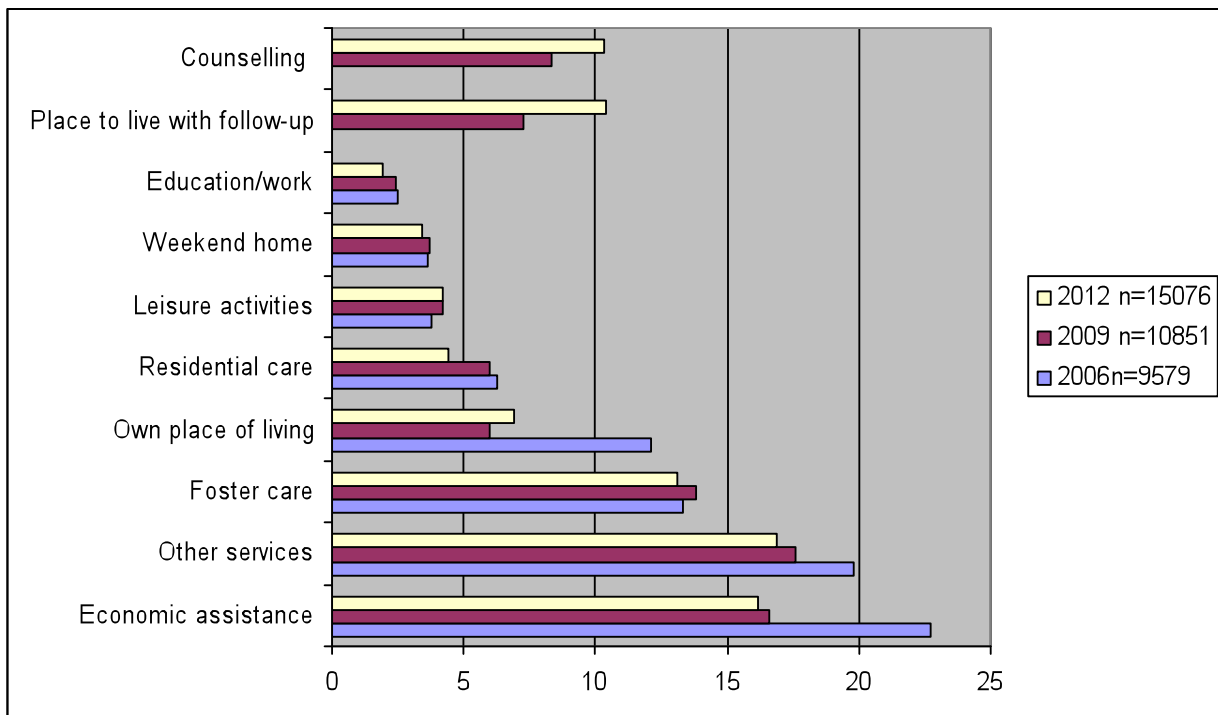
NOVA: Research and findings in Norway

Norjassa lastensuojelussa on vahva elämäkaariajattelu. Lastensuojelun lapsilla on lain mukaan mahdollisuus saada jälkihuoltoa 23 ikävuoteen asti. Yli 18 –vuotiasta ei voi ottaa huostaan, lastensuojelun asiakkaaksi, jos hän ei vapaaehtoisesti halua. Valtio maksaa lastensuojelun kustannukset siihen asti, kuin lapsi on 20-vuotias. Perhehoidosta ei kuitenkaan makseta 18 ikävuoden jälkeen. Sen jälkeen kustannukset siirtyvät kuntien vastuulle – ja kustannettavat asiat vaihtelevat kuntien mukaan.

Ajatuksena on, ettei lastensuojelun asiakkaille tarjota erityispalveluita vaan täysi-ikäisinä he saisivat samat palvelut kuin muutkin kansalaiset. Ongelmana on, että nuorten palvelujen tarjonta ja saatavuus ovat hämärän peitossa; osa toimii, osa ei.

Lain mukaan jälkihuoltoon siirtyminen pitää valmistella hyvissä ajoin. Jos nuori ei ota jälkihuoltoa vastaan, häneen pitäisi ottaa yhteyttä uudelleen vuoden kuluttua ja perustella päätös. Jälkihuollossa olevien nuorten määrä on kasvanut 83% viimeisen kymmenen vuoden aikana, jolloin myös palvelut ovat muuttuneet. Tyypillisiä palveluita on tuettu asuminen, rahallinen avustus, konsultointi, harrastukset, koulutus / työ, viikonloppukoti ja konsultointi.

Rate of important services during the year, 18-22, 2006-2012

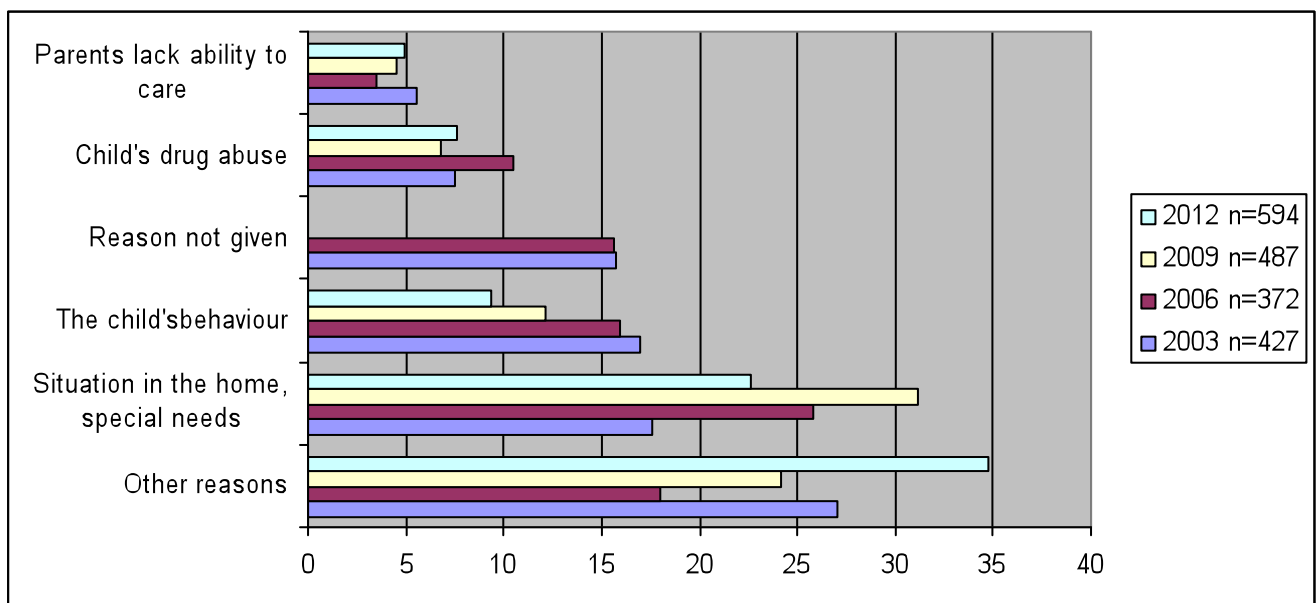

[Kirjoita teksti]

Jälkihuollon palvelut ovat hajanaisia ja pirstaleisia. *Erilaisia palveluja on niin paljon, että tarvitaan luotsit navigoimaan palveluissa.* Erilaiset lait ja eri palvelujen tarjoajat aiheuttavat pahimmillaan nuorten tippumisen palvelujärjestelmän ulkopuolelle. Meneillään "Luotsi" –projekti, jonka avulla palkattu henkilö yrittää auttaa nuoria navigoimaan palvelujärjestelmässä. Nyt 14 kuntaa saanut rahaa luotsien palkkaamiseen, EBH tekee arviointia siitä. Wrap around planning – tarvetta.

18 – 22 -vuotiaat lastensuojelun tuen piiriin tulevat taustoista, joissa vanhemmat ovat kykenemättömiä huolehtimaan, on päihteiden käyttöä, kodin ongelmia ja nuoren käyttäytymiseen liittyviä ongelmia. Kaikki syyt eivät suoraan liity lapseen tai nuoreen. Norjalaisnuorten taustalta löytyy usein vanhempien huumeiden käyttöä, maahanmuuttajaryhmissä puolestaan väkivaltaa kotona.

Why services? Rates, new clients 18-22, 2003-2012

Siirtymä lastensuojelusta sosiaalipalvelujen piiriin, NAV-systeemiin tarkoittaa, että on vaikea seurata mitä tapahtuu. Nyt on käynnissä paljon projekteja ministeriön tilauksesta. Vuonna 1998 asiakkaiden painostus vaikutti siihen, että jälkihuolto sisällytettiin takaisin lastensuojelulakiin. Jotkut kunnat ovat perustaneet jälkihuoltotiimejä, nuorisotiimejä, mutta niitä ei ole kaikkialla.

Jan Storø: Siirtymistä ja muutoksista

Associate Professor, Oslo University College, Faculty of Social Sciences, School of Social Work

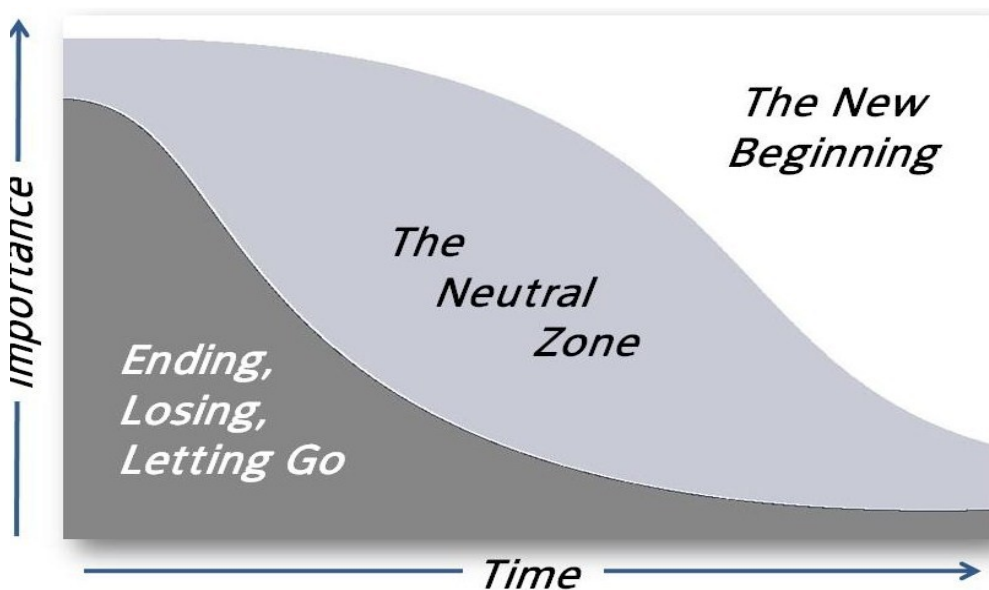
Norjassa jälkihuollon käyttäjämäärä on lisääntynyt, mutta palvelut ovat lyhytaikaisia. Monet nuoret eivät joko saa tai jälkihuollon palvelut ovat riittämättömiä. Poliitikot ovat tehneet uuden lain ja ovat tyytyväisiä, mutta silti homma ei toimi. Osin tilanne on parantunut, mutta monelta osin se ei toimi. Nuoret raportoivat, etteivät he ole tyytyväisiä. Jos poliitikot ovat tehneet työnsä, se tarkoittaa, että kenttä väki ei ole tehnyt – vai onko kuva väärä?

Jan Storø avasi siirtymän käsitettä jälkihuollon yhteydessä. Siirtymävaiheessa jokin asia loppuu ja jotakin tulee tilalle. *Siirtymävaiheet eivät ole lopullisia tai pysähtyneitä tiloja, mutta silloin ihminen on haavoittuva* [Kirjoita teksti]

ja vaikutuksille altis. Siirtymät ovat merkittäviä kohtia ihmisen elämänhistorian kannalta. Jälkihuolto on siirtymä, jota Storø tutki haastattelemalla 27 sosiaalityöntekijää siitä, miten he kuvailevat nuoria ja mitä teoreettisia ja käytännön menetelmiä he käyttävät siirtymävaiheessa olevien sijoitettujen nuorten kanssa. Siirtyminen voi olla lineaarinen tai epälineaarinen, ennustettu tai ennustamaton, valmisteltu tai valmistelematon, pysyvä tai muuttuva, tulos tai prosessi. Siirtymä pitää sisällään prosessin, kehityksen, vaihteellisuuden ja muutoksen. Sitä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta esim. järjestelmän tai henkilön kannalta.

Nuoret kuvailivat siirtymistä hyvin eri tavoin. Siirtyminen voi olla nopea ja suunnittelematon esimerkiksi konfliktin jälkeen. Se on monimutkainen asia, johon liittyy sekä positiivisia että negatiivisia tunteita, erilaisia odotuksia ja pelkoja. Joskus siirtymiin voi vaikuttaa, joskus ei. Aiemmat kokemukset muutoksista ja siirtymistä vaikuttavat myös jälkihuoltoon siirtymisessä.

Lastensuojelunuorten kannalta voidaan huomioida ainakin se, että lasten ja nuorten urat ovat *vähemmän ennustettavia* kuin kotona asuvien nuorten kohdalla. Sen lisäksi he neuvottelevat valtiovanhemman, eivät tavallisen vanhemman kanssa. Valtiovanhemman kanssa neuvottelu on vaikeampaa eikä muutoksista ole yhtä helppo perääntyä. Nuoret muuttavat pois kotoa, mutta lastensuojelunuorten kohdalla myös kodin käsite voi olla erilainen / hämärä. Lastensuojelussa verbi on auttaa, jälkihuollossa verbi on rinnalla kulkeminen tai vierellä oleminen. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea käytännön asioissa ja ihmissuhteissa.

Arnett 2004: Emerging Adulthood. Perusti lehden: Journal of Emerging adulthood. online.

Keskustelua ja kommentoinita

Se mitä siirtymän käsitteellä tarkoitetaan, ei ole juurikaan mukana keskustelussa. Keskustelu on järjestelmäkeskeistä. Kysymys on siitä, miten siirtymä hallitaan - ei niinkään yksilöllisenä siirtymänä, vaan myös yhteisöllisenä, julkisen vallan mahdollistamana. Neuvoteltaessa valtiovanhemman kanssa on oltava vahva.

Historiallinen muutos on sitä, että viime vuosisadalla lapselle annettiin aikaisin vastuuta, mutta heillä on vähän oikeuksia. Nyt annetaan nuorille oikeuksia, mutta vähän vastuuta (töihin 14 vuotiaana, täysi-ikäisyys 21 v, nyt mietitään äänestämisiä 16v ja itsenäistyminen tapahtuu noin 30v).

[Kirjoita teksti]

Maritta Törrönen: Tutkimus SOS-lapsikylän lasten jälkihuollosta

Professor in Social Work, University of Helsinki: International study among children in after care in SOS-villages

Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta artikkeli tulossa, Australian Journal of Social Work.

Käynnissä kansainvälistä osallistava tutkimusta, participated research. (Raportti olemassa). *Nuoret haastattelivat toisia nuoria, joilla samankaltaisia kokemuksia.* Tutkijat ja käytännön työntekijät tukivat nuoria haastattelihoita. (Campbell and Trotter, 2007). Asiantuntijat ja asian tuntijat tarkoitus laajentaa tietoisesti rooleja.

Tutkimus koskee SOS –lapsikylän jälkihuollossa olevia nuoria (2 vuotta siirtymästä) ja se tehtiin yhdessä nuorten haastattelijoiden kanssa. Työntekijöiden ja tutkijoiden rooli on tehdä kyselylomake yhdessä nuorten kanssa ja auttaa ja tukea nuoria haastattelihoita. Nuorilla tutkijoilla on taustallaan samankaltaisia kokemuksia kuin haastateltavilla nuorilla.

Nuorten haastattelijoiden osallistuminen tutkimuksen tekemiseen oli kiinnostavaa, mutta myös hankalaa. Yhteyden saaminen haastateltaviin ja aikataulujen yhteensovittaminen oli vaikeaa. Työskentely vaatii luottamusta ja yhteydentekijöitä. Kun käytännön asiat saatiin sovitettua yhteen, nuoret osallistuivat innokkaasti tutkimukseen. He halusivat nimenomaan jakaa kokemuksiaan auttaakseen muita nuoria.

Suomessa tutkimukseen osallistui 53 nuorta. Heidän kaikkien kohdalla huolehdittiin taloudellisista resursseista, mutta heillä oli kysymyksiä liittyen sosiaalisiin ja terveysresursseihin.

On tärkeää miettiä, miten tällainen tutkimus toteutetaan, koska se on aina interventio. Miten kaikki tutkimuksen tekemiseen osallistuvat hyötyisivät siitä? Voiko yksilöiden välillä vaihdella erilaisia työtapoja, jolloin ne palvelisivat heidän tarpeitaan paremmin? Tai onko ylimalkaan yhtä standardia tapaa toimia eettisesti?

Keskustelua ja kommentteja

Kokemusasiantuntijan kokemus: nuorten osallistuminen on kiinnostavaa, mutta myös vaikeaa: omat aikataulut ja nuorten aikataulujen yhteensovittaminen oli hankalaa (paljon peruutuksia), yhteyden saaminen oli vaikeaa. Kesällä ihmisten tavoittaminen on hankalaa (ei aikatauluja, mutta kaikki muuttuu). Nuoret haastattelijat kaipaavat aikuisammattilaisten apua. Kyselylomake oli laaja, nuoret haastateltavat eivät jaksaneet oikein keskittyä. Oli vaativaa pitää kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset asiat mukana, mutta tärkeää, että nuorten asiat tulevat esille. Nuoren haastattelijan omat kokemukset saattoivat nousta hankalasti pintaan.

Workshop tyyppinen työskentelystä ollut kokemusta. Aikuiset fasilitoivat, nuorten ryhmissä noin 20 nuorta. Ensin kerättiin tietoa, sitten nuoret itse analysoivat ja prosessoivat sitä – saadaan yleisempää tietoa. Tiedon keruu, vertaisten kohtaaminen, mukava positiivinen lopetus (jotta hekin saivat jotakin).

Osa sosiaalityöntekijöistä halusi tutkimusluvan, ennen kuin antoivat nuoren yhteystiedot, vaikka osallistujat olivat yli 18 v (suojelua, mutta ehkä ylikin)

[Kirjoita teksti]

Tarja Heino: Pitkittäistutkimus huostaanotetuista lapsista Suomessa

Senior Researcher, THL: Findings from the Finnish research (Longitudinal study of children taken in care in Finland)

Tutkimuskokonaisuus esiteltiin aikapulan takia lyhyesti. Ajankohtaiskatsaus suomalaiseen lastensuojeluun tehtiin.

Lopuksi

Tanskassa **Anne-Kirstine Mølholt**, Ruotsissa **Yvonne Sjöblom** ja **Ingrid Höjer** ja Norjassa **Elisabeth Backe-Hansen** ovat tutkineet lastensuojelun jälkihuollon toteutumista. Säädökset ja niiden velvoittavuus vaihtelevat pohjoismaissa. Jälkihuollon palvelujen saaminen riippuu kunnasta, työntekijästä ja nuoresta. Norjassa jälkihuollossa olevien nuorten määrä on kasvanut viimeisten 10 vuoden aikana, mutta palvelut ovat lyhytaikaisia ja ne koetaan riittämättöminä. Ruotsissa ja Tanskassa ei tiedetä, kuinka moni nuori saa jälkihuollon palveluita. Suomessa tästä on tilastoja. Lastensuojelulain tarkoitus on auttaa lastensuojelun nuoria, mutta pohjoismainen tutkimus kyseenalaistaa lain tarkoituksen toteutumisen.

Seminaarissa arveltiin, että nuorille saatetaan tarjota nykyisin aikaisempaa useammin jälkihuoltoa, ilman mitään erityistä syytä. Tai saattaa käydä, ettei mikään muu taho tarjoa palvelua. Ruotsissa (ja Suomessa) jälkihuollon ja myös muun sijaishuollon suhteen on tapahtunut iso muutos: yksityisiä firmoja on tullut palvelujen tarjoajaksi. Ne voisivat olla myös enemmän kehittämässä jälkihuoltoa. Kun ruotsalaisessa systeemissä ei ole jälkihuoltoa, ei nuoret myöskään ole esillä kokemusasiantuntijoina. Heitä ei haluta leimata lastensuojelun asiakkaiksi. Samalla kuitenkin tapahtuu myös se, ettei heidän ääntä kuulla.

Elämä on erilaista. Matilda Wrede-Jäntti on väitöskirjassaan (2010) tutkinut 36 pitkäaikaistyöttömän nuoren elämänpolkuja 10 vuoden ajan, kaksikymppisestä kolmekymmppiseen. Tutkituista enemmistö (19) suuntautui opiskeluun, 5 työhön, 2 vaihtoehtoiseen elämäntapaan, ja kymmenen nuoren elämänä hallitsivat monet erilaiset ongelmat. Wrede-Jäntti nostaa esiin yhteiskunnassa vallitsevat kategorisoivat käsitykset, joihin nojautuen yhteiskunnalliset ohjausmekanismit kohtelevat kaikkia nuoria yhdenvertaisuus- ja oikeudenmukaisuusperiaatteen mukaan, samalla tavalla - jolloin ne nuoret sopeutuvat hyvin, jotka jakavat vallitsevat mielipiteet, kun taas muut törmäävät vaikeuksiin. Hän havaitsee tutkimuksessa suuria eroja viranomaisten toiminnassa ja säädösten tulkinnessa.

Wrede-Jäntti tiivistää: mitä isompi kuilu on haastateltavan ja yhteiskunnan arvojen välillä, sitä isompi riski on, että heitä ei ymmärretä ja heihin kohdistetaan pakotteita. Ja toisin päin: ne joilla on parempi lähtötilanne, jotka ovat jo alun alkaen saaneet ”oikeat” arvot ja oppineet toimivia neuvottelutekniikoita, voivat tapaamisissa helpommin kokea, että he ovat tulleet kuulluiksi ja että heihin suhtaudutaan tosissaan. Hän kysyy ja toteaa lopuksi: Aivan riippumatta siitä, keille työttömille aktivointipankokset ohjataan, joudumme kysymään, hakeeko tämä politiikka ratkaisuja makrotason ongelmiin mikrotasolla: Jollei aktivointipolitiikka onnistu luomaan lisää työpaikkoja, sen apu työttömälle jää vaatimattomaksi.

Mitä pitäisi tehdä? Karita Snellmanin (2012) mukaan tärkeintä on kuulluksi tuleminen ja luottamuksellinen kohtaaminen nuoren ja työntekijän välillä (Myös Vario ym. 2012; Törrönen & Vauhkonen 2012). Nuoret tarvitsevat *tietoa* paitsi oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan myös olemassa olevista tuen vaihtoehtoista. Tärkeätä on myös, että nuori saa tarpeeksi *aikaa edetä omaan tahtiinsa* ja että hän hyväksyy tavoitteet ja
[Kirjoita teksti]

suunnan johon ottaa vastaan työntekijän tarjoamaa apua. Motivaation herättämisestä, motivoitumisen prosessin ylläpitämisestä ja sen vahvistamisesta olisi huolehdittava – mutta kenen työtä on tämä hankala motivointityö olisi? Sitä vastuuta ei pitäisi pelata viranomais- ja palveluverkostossa toisaalle niin, että asiakas häviää.

Nuoren elämäntapa ei välttämättä sovi järjestelmän vaatimuksiin (Wrede-Jäntti 2010; Snellman 2012). Näissä tilanteissa toimivinta on, *että kontaktin ylläpidosta ja haittojen vähentämiseen pyrkivästä toiminnasta ei luovuta*. Tämä voi auttaa vaikeimman ajan yli ja estää nuorta putoamasta palvelujen ulkopuolelle.

Jos halutaan saada kaikki nuoret palvelujen piiriin, täytyy tarjota sopivia paikkoja myös niille nuorille, jotka eivät pysty tai tahdo käyttää olemassa olevia palveluita (Snellman 2012). Snellman korostaa yhteiskunnan vastuuta. Törrönen ja Vauhkonen (2012) nostavat esiin kysymyksen jälkihuollon vapaaehtoisuudesta tutkimusraportissa, joka perustuu nuorten haastatteluihin. Haastattelut kertovat myös yksilöllisistä poluista, kehityskuluista ja ajoituksista. Heti sijaishuollon päättymisen jälkeen osalla nuorista motivaatio ”jäädä systeemiin” jälkihuollon asiakkaana on heikko, vaikka aikuinen arvioisi tuen tarvetta olevan. Kuitenkin osa hakeutuu uudelleen avun piiriin myöhemmin. Tutkimukseen perustuva johtopäätös on, *että tärkeintä on pyrkiä toimintatapoihin, joilla turvataan yhteyden säilyminen ja että apua järjestetään nuoren saataville silloin, kun hänellä sen vastaanottamiseen on riittävä valmius*.

Pohjoismainen tutkimusyhteistyö virittää jälkihuollosta käytävää suomalaista keskustelua, ja se voi auttaa suuntaamaan jälkihuollon kehittämistä ja asenoitumista siihen. STM on juuri laatinut ja julkaissut Toimiva lastensuojelu toteuttamissuunnitelman vuosille 2014 – 2019. Siinä kohdassa 2.3.8 nostetaan kehittämisen kohteeksi jälkihuollon vahvistaminen.

Raportti toimitetaan STM:öön sekä Lastensuojelun keskusliittoon, jotka ovat vastuussa tämän suunnitelman kohdan toteuttamisesta.

Kirjallisuutta

Höjer, Ingrid & Sjöblom, Yvonne. Transition from care to adulthood - experiences of 65 young swedish care leavers. (2012).

Höjer, Ingrid & Sjöblom, Yvonne. Att stå på egna ben - om övergången från samhällsvård till vuxenliv. (2011a).

Höjer, Ingrid & Sjöblom, Yvonne. Procedures when young people leave care . views of 111 swedish social services managers. (2011b).

Stein, Mike & Ward, Harriet & Courtney, Mark. Editorial: International perspectives on young people's transitions from care to adulthood. *Children & Youth Services Review*, 33 (2011): 12, 2409-2411.

Snellman, Karita (2012) Tukea tarvitsevien nuorten aikuisten kohtaamat kynnykset sosiaali- ja terveyspalveluissa. Sosiaalipolitiikan pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopiston Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu05911.pdf>

M. Stein and E. Munro (eds.) (2008) *Young People's Transitions from Care to Adulthood: International research and practice*, Jessica Kingsley, London

Storø, Jan (2012). Ettervern og overgang for ungdom i barnevernet. Oslo: Universitetsforlaget.

Törrönen ja Vauhkonen (2012) Jokainen on arvokas – nuoren osallisuus jälkihuollossa

<http://www.sos-childrensvillages.org/News-and-Stories/Family-Focus-2012/Documents/When-Care-Ends-SOS-Childrens-Villages.pdf>

<http://www.sos-childrensvillages.org/What-we-do/Child-Care/Quality-in-Care/leaving-care-good-practice/Documents/Peer-Research-Finland-EN.pdf>

Wrede-Jäntti, Matilda (2010) Pengarna eller livet? En kvalitativ och longitudinell studie om långtidsarbetslösa unga i ett aktörsperspektiv. *Forskning 31/2010*. Helsingfors: Institutet för hälsa och välfärd, Yliopistopaino.

[Kirjoita teksti]

Liite 1. Ohjelma

After Care Research Conference in August in Helsinki, Finland 22.-23.8.2013.

Arranged by THL in cooperation with Tarja Pösö (Tampere University). Financed by THL, Academy of Finland Skidi-Kids –research program, together with Alli Paasikivi –foundation and SOS-Village in Finland

Location: THL, Mannerheimintie 166, A. Meeting room C 0.

Program Thursday 22.8.2013

- 10.30 Gathering together with coffee in the lobby
- 11.00 Welcome. Tarja Pösö and Tarja Heino: Who are we – presentation, orientation for the days
Maybe some remembering of the last meeting in Oslo by Jan Storø
- 11.30 Tea Torbenfeldt Bengtsson, Assistant professor, Department of Sociology, University of Copenhagen: Surviving strategies of children placed behind bars
- 12.30 Jutta Immanen-Pöyry introduces briefly to the international affairs in THL -> Lunch
- 13.30 Anne-Kirstine Mølholt, PhD-scholar, Department of Sociology and Social Work, Aalborg University, CPH: Research on young people leaving care in Denmark
- 14.30 Elisabeth Backe-Hansen, NOVA: Research and findings in Norway
Elisiv Bakketeig, NOVA: How do youth in foster care experience reading their own case files?
- 15.30 Coffee break
- 16.00 Yvonne Sjöblom, Professor in Social Work, University of Stockholm and Ingrid Höjer, Professor in Social Work, University of Gothenburg: Recent research about an interview study with 65 young people leaving care and their experiences from the transition to adulthood
- 17.00 Puffet and refreshments in the lobby > continues: program in the city

Program Friday 23.8.2013

- 9.00 News from each country - situation concerning debate, practice and research
- 10.00 Jan Storø, Associate Professor, Oslo University College, Faculty of Social Sciences, School of Social Work
- 11.00 Maritta Törrönen, Professor in Social Work, University of Helsinki: International study among children in after care in SOS-villages
- 12.00 Lunch
- 13.00 Tarja Heino, Senior Researcher, THL: Findings from the Finnish research (Longitudinal study of children taken in care in Finland)
- 13.30 Refreshments, discussion and reflections.
Helena Inkinen from the Young Survivors -Team, (Experience expert) Pesäpuu rf. reflects the days. She also takes part in the discussions during the seminar.
- 14.30 Closing, next conference

Liite 2. Osallistujat

NORDIC AFTER CARE, LEAVING CARE CONFERENCE IN HELSINKI 2013

PARTICIPANTS

Name	From	Foundation pays
Jan Storø	Associate Professor, Oslo, Norway	
Elisabeth Backe-Hansen	Senior Researcher, NOVA, Norway	
Elisiv Bakketeig	Researcher, NOVA, Norway	x
Yvonne Sjöblom	Professor, Stockholm, Sweden	x
Ingrid Höjer	Professor, Gothenburg, Sweden	x
Tarja Pösö	Professor, Tampere, Finland	x
Tea Torbenfeldt Bengtsson	Assistant professor, Copenhagen, Denmark	
Anne-Kirstine Mølholt	PhD-scholar, Aalborg, Denmark	x
Maritta Törrönen	Professor, Helsinki, Finland	
Tarja Janhunen	Researcher, Helsinki, Finland	
Tarja Heino	Senior Researcher, Helsinki, Finland	
Kristiina Antonius	PhD-student, Tampere, Finland	x
Anna-Liisa Koisti-Auer	SOS-Village in Finland	
Hillevi Westman	Psychologist, SOS-Village in Finland	
Helena Inkinen	Young Survivors –team, Pesäpuu, Jyväskylä, Finland	x
Sami Isoniemi	Young Survivors –team, Pesäpuu, Jyväskylä, Finland	(vain 22.8.)

[Kirjoita teksti]